

DYREKTYWA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY 2012/29/UE**z dnia 25 października 2012 r.****ustanawiająca normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępująca decyzję ramową Rady 2001/220/WSiSW**

PARLAMENT EUROPEJSKI I RADA UNII EUROPEJSKIEJ,

uwzględniając Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, w szczególności jego art. 82 ust. 2,

uwzględniając wniosek Komisji Europejskiej,

po przekazaniu projektu aktu ustawodawczego parlamentom narodowym,

uwzględniając opinię Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego ⁽¹⁾,uwzględniając opinię Komitetu Regionów ⁽²⁾,stanowiąc zgodnie ze zwykłą procedurą ustawodawczą ⁽³⁾,

a także mając na uwadze, co następuje:

- (1) Unia postawiła sobie za cel utrzymanie i rozwijanie przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości, której fundamentem jest wzajemne uznawanie orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i karnych.
- (2) Unia jest zdecydowana chronić ofiary przestępstw i ustanowić normy minimalne w tej dziedzinie, a Rada przyjęła decyzję ramową 2001/220/WSiSW z dnia 15 marca 2001 r. o pozycji ofiar w postępowaniu karnym ⁽⁴⁾. W Programie sztokholmskim – Otwarta i bezpieczna Europa dla dobra i ochrony obywateli ⁽⁵⁾, przyjętym przez Radę Europejską na posiedzeniu w dniach 10 i 11 grudnia 2009 r., Komisja i państwa członkowskie zostały wezwane do zbadania, w jaki sposób udoskonalić przepisy i praktyczne środki wsparcia służące ochronie ofiar, zwracając szczególną uwagę na zapewnienie wszystkim ofiarom – w tym ofiarom terroryzmu – wsparcia i uznania ich statusu.
- (3) Art. 82 ust. 2 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE) przewiduje możliwość ustanowienia norm minimalnych, które miałyby zastosowanie w państwach

członkowskich, w celu ułatwienia wzajemnego uznawania wyroków i orzeczeń sądowych, jak również usprawnienia współpracy policyjnej i wymiarów sprawiedliwości w sprawach karnych o wymiarze transgranicznym, w szczególności w odniesieniu do praw ofiar przestępstw.

- (4) W swojej rezolucji z dnia 10 czerwca 2011 r. w sprawie harmonogramu działań na rzecz zwiększania praw i ochrony ofiar, zwłaszcza w postępowaniu karnym ⁽⁶⁾ („harmonogram budapeszteński”), Rada stwierdziła, że na szczeblu Unii należy podjąć działania zmierzające do zwiększenia praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw. W związku z tym, zgodnie ze wspomnianą rezolucją, celem niniejszej dyrektywy jest dokonanie przeglądu i uzupełnienie zasad określonych w decyzji ramowej 2001/220/WSiSW oraz podjęcie istotnych działań służących zwiększeniu poziomu ochrony ofiar w całej Unii, w szczególności w ramach postępowania karnego.
- (5) W rezolucji Parlamentu Europejskiego z dnia 26 listopada 2009 r. w sprawie eliminacji przemocy wobec kobiet ⁽⁷⁾ wezwano państwa członkowskie do udoskonalenia przepisów prawa krajowego i strategii politycznych w zakresie zwalczania wszelkich form przemocy wobec kobiet oraz do podjęcia działań ukierunkowanych na przyczyny przemocy wobec kobiet, przede wszystkim za pomocą środków prewencyjnych, a także wezwano Unię do zagwarantowania wszystkim ofiarom przemocy prawa do otrzymania pomocy i wsparcia.
- (6) W rezolucji z dnia 5 kwietnia 2011 r. w sprawie priorytetów oraz zarysu ram nowej polityki UE w dziedzinie walki z przemocą wobec kobiet ⁽⁸⁾ Parlament Europejski zaproponował strategię zwalczania przemocy wobec kobiet, przemocy domowej i okaleczania żeńskich narządów płciowych jako podstawę przyszłych prawno-karnych instrumentów ustawodawczych służących zwalczaniu przemocy na tle płciowym, obejmującą metody walki z przemocą wobec kobiet (strategia, zapobieganie, ochrona, ściganie, świadczenie usług i partnerstwo), która uzupełniona zostanie planem działania Unii. Międzynarodowe uregulowania prawne w tej dziedzinie obejmują Konwencję ONZ w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet (CEDAW) przyjętą 18 grudnia 1979 r., zalecenia i decyzje komitetu CEDAW oraz Konwencję Rady Europy w sprawie zapobiegania i zwalczania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej przyjętą w dniu 7 kwietnia 2011 r.

⁽¹⁾ Dz.U. C 43 z 15.2.2012, s. 39.⁽²⁾ Dz.U. C 113 z 18.4.2012, s. 56.⁽³⁾ Stanowisko Parlamentu Europejskiego z dnia 12 września 2012 r. (dotychczas nieopublikowane w Dzienniku Urzędowym) oraz decyzja Rady z dnia 4 października 2012 r.⁽⁴⁾ Dz.U. L 82 z 22.3.2001, s. 1.⁽⁵⁾ Dz.U. C 115 z 4.5.2010, s. 1.⁽⁶⁾ Dz.U. C 187 z 28.6.2011, s. 1.⁽⁷⁾ Dz.U. C 285 E z 21.10.2010, s. 53.⁽⁸⁾ Dz.U. C 296 E z 2.10.2012, s. 26.

- (7) W dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/99/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie europejskiego nakazu ochrony⁽¹⁾ określono mechanizm wzajemnego uznawania środków ochrony w sprawach karnych wśród państw członkowskich. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/36/UE z dnia 5 kwietnia 2011 r. w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar⁽²⁾ i dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/93/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie zwalczania niegodziwego traktowania w celach seksualnych i wykorzystywania seksualnego dzieci oraz pornografii dziecięcej⁽³⁾ i odnoszą się między innymi do określonych potrzeb poszczególnych kategorii ofiar handlu ludźmi, niegodziwego traktowania dzieci w celach seksualnych, wykorzystywania seksualnego i pornografii dziecięcej.
- (8) W decyzji ramowej Rady 2002/475/WSiSW z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie zwalczania terroryzmu⁽⁴⁾, uznano, że terroryzm stanowi jedno z najpoważniejszych naruszeń zasad, na których opiera się Unia, w tym zasad demokracji oraz potwierdzono że stanowi on, między innymi, zagrożenie dla swobodnego korzystania z praw człowieka.
- (9) Przemoc godzi w społeczeństwo, a także narusza indywidualne prawa ofiar. W związku z tym ofiary przestępstw powinny być za takie uznawane oraz traktowane z szacunkiem, w sposób taktowny i profesjonalny, bez dyskryminacji w jakiegokolwiek formie, na przykład ze względu na rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, cechy genetyczne, język, religię lub przekonania, poglądy polityczne lub wszelkie inne poglądy, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie, niepełnosprawność, wiek, płeć, ekspresję i tożsamość płciową, orientację seksualną, status bytowy czy stan zdrowia. We wszelkich kontaktach z właściwym organem działającym w ramach postępowania karnego i wszelkimi służbami mającymi kontakt z ofiarami, takimi jak służby udzielające wsparcia ofiarom lub świadczące usługi w zakresie sprawiedliwości naprawczej, należy brać pod uwagę sytuację osobistą, najpilniejsze potrzeby, wiek, płeć, ewentualną niepełnosprawność oraz poziom dojrzałości ofiar przestępstw, przy pełnym poszanowaniu ich integralności fizycznej, psychicznej i moralnej. Ofiary przestępstw powinny być chronione przed wtórną i ponowną wiktyimizacją, zastraszaniem oraz przed odwetem, powinny otrzymać odpowiednie wsparcie ułatwiające odzyskanie równowagi oraz uzyskać należyty dostęp do wymiaru sprawiedliwości.
- (10) Niniejsza dyrektywa nie dotyczy warunków pobytu ofiar przestępstw na terytorium państw członkowskich. Państwa członkowskie powinny podjąć niezbędne środki w celu zapewnienia, by stosowanie praw przewidzianych w niniejszej dyrektywie nie było uzależnione od prawa do pobytu ofiary na ich terytorium ani od jej obywatelstwa czy narodowości. Zgłoszenie przestępstwa oraz udział w postępowaniu karnym nie oddziałują na prawo do pobytu ofiary.
- (11) Niniejsza dyrektywa ustanawia normy minimalne. Państwa członkowskie mogą rozszerzyć zakres praw określonych w niniejszej dyrektywie w celu zapewnienia wyższego poziomu ochrony.
- (12) Prawa określone w niniejszej dyrektywie pozostają bez uszczerbku dla praw sprawcy. Termin „sprawca” oznacza osobę skazaną za popełnienie przestępstwa. Jednakże na użytek niniejszej dyrektywy termin ten odnosi się także do osoby podejrzanego lub oskarżonego przed ewentualnym uznaniem winy lub skazaniem oraz pozostaje bez uszczerbku dla zasady domniemania niewinności.
- (13) Niniejsza dyrektywa ma zastosowanie w związku z przestępstwami popełnionymi w Unii oraz postępowaniami karnymi toczącymi się w Unii. Przyznaje ona prawa ofiarom przestępstw popełnionych poza terytorium Unii wyłącznie w związku z postępowaniem karnym toczącym się w Unii. Zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa składane właściwym organom znajdującym się poza Unią, takim jak ambasady, nie skutkują powstaniem obowiązków określonych w niniejszej dyrektywie.
- (14) Stosując niniejszą dyrektywę, należy w pierwszym rzędzie dążyć do najlepszego zabezpieczenia interesu dziecka, zgodnie z Kartą praw podstawowych Unii Europejskiej i Konwencją ONZ o prawach dziecka przyjętą 20 listopada 1989 r. Dzieci będące ofiarami powinny być uznawane za osoby posiadające pełnię praw określonych w niniejszej dyrektywie i traktowane jako takie, i powinny być uprawnione do korzystania z tych praw w sposób uwzględniający ich zdolność do formułowania własnych poglądów.
- (15) Stosując niniejszą dyrektywę, państwa członkowskie powinny zapewnić, by ofiary będące osobami niepełnosprawnymi były w stanie korzystać w pełni z praw określonych w niniejszej dyrektywie na równi z innymi, w tym ułatwiając dostęp do pomieszczeń, w których prowadzone są postępowania karne, a także dostęp do informacji.
- (16) Ofiary terroryzmu ucierpiały w wyniku zamachów, które docelowo miały wyrządzić szkodę społeczeństwu. Z tego względu wymagają one szczególnej uwagi, wsparcia, i pomocy ze względu na szczególny charakter przestępstwa, które przeciwko nim popełniono. Ofiary terroryzmu mogą być obiektem szczególnego zainteresowania publicznego i często potrzebują społecznego uznania i godnego traktowania przez społeczeństwo. Państwa członkowskie powinny zatem zwracać szczególną uwagę na potrzeby ofiar terroryzmu i dążyć do ochrony ich godności i bezpieczeństwa.

⁽¹⁾ Dz.U. L 338 z 21.12.2011, s. 2.

⁽²⁾ Dz.U. L 101 z 15.4.2011, s. 1.

⁽³⁾ Dz.U. L 335 z 17.12.2011, s. 1.

⁽⁴⁾ Dz.U. L 164 z 22.6.2002, s. 3.

- (17) Przemoc, która jest skierowana przeciwko osobie ze względu na jej płeć, tożsamość płciową lub ekspresję płciową lub której ofiarami stają się w przeważającej mierze osoby danej płci, rozumiana jest jako przemoc na tle płciowym. Może ona powodować krzywdę o charakterze fizycznym, seksualnym, emocjonalnym lub psychologicznym lub szkodę o charakterze ekonomicznym. Przemoc na tle płciowym jest rozumiana jako forma dyskryminacji oraz pogwałcenie podstawowych wolności ofiary i obejmuje przemoc w bliskich związkach, przemoc seksualną (w tym gwałt, napaść na tle seksualnym i molestowanie seksualne), handel ludźmi i niewolnictwo oraz różne formy krzywdzących praktyk, takie jak przymusowe małżeństwa, okaleczanie żeńskich narządów płciowych i tak zwane przestępstwa popełniane „w imię honoru”. Kobiety będące ofiarami przemocy na tle płciowym oraz ich dzieci często wymagają szczególnego wsparcia i szczególnej ochrony ze względu na występujące w przypadku takiej przemocy wysokie ryzyko wtórnej oraz ponownej wiktymizacji, zastraszenia i odwetu.
- (18) W przypadku gdy do przemocy dochodzi w bliskich związkach, sprawcą przemocy jest osoba, która jest aktualnym lub byłym małżonkiem, partnerem lub innym członkiem rodziny ofiary, niezależnie od tego, czy dzieli lub dzielił z ofiarą gospodarstwo domowe. Taka przemoc może obejmować przemoc fizyczną, seksualną, psychologiczną lub ekonomiczną i może powodować uraz fizyczny lub psychiczny, cierpienie moralne bądź emocjonalne lub straty majątkowe. Przemoc w bliskich związkach jest poważnym i często ukrywanym problemem społecznym, który może skutkować systematycznymi urazami psychicznymi i fizycznymi o poważnych konsekwencjach, gdyż sprawcą jest osoba, której ofiara powinna móc ufać. Ofiary przemocy w bliskich związkach mogą zatem potrzebować szczególnych środków ochrony. Ofiarami tego rodzaju przemocy są w przeważającej mierze kobiety, a ich sytuacja może być tym poważniejsza, im bardziej są uzależnione od sprawcy z powodów ekonomicznych, społecznych lub przez wzgląd na prawo bytu.
- (19) Osobę należy uznać za ofiarę niezależnie od tego, czy sprawca został zidentyfikowany, schwytany, oskarżony lub skazany, a także niezależnie od więzi rodzinnych łączących sprawcę z tą osobą. Członkowie rodziny ofiary mogą także być pokrzywdzeni wskutek przestępstwa. W szczególności członkowie rodziny osoby, której śmierć była bezpośrednim skutkiem przestępstwa, mogą doznać szkody w wyniku tego przestępstwa. W takich sytuacjach członkowie rodziny, będący pośrednio ofiarami, powinni zatem także korzystać z ochrony na mocy niniejszej dyrektywy. Państwa członkowskie powinny jednak mieć możliwość ustanowienia procedury ograniczającej liczbę członków rodziny, którzy mogą korzystać z praw określonych w niniejszej dyrektywie. Dziecko lub osoba sprawująca nad nim władzę rodzicielską, działająca w jego imieniu, powinni być uprawnieni do korzystania z praw określonych w niniejszej dyrektywie, chyba że nie służy to najlepszemu zabezpieczeniu interesu dziecka. Niniejsza dyrektywa pozostaje bez uszczerbku dla krajowych procedur administracyjnych wymaganych w celu stwierdzenia, że dana osoba jest ofiarą.
- (20) Rola ofiar w systemie wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych oraz możliwości ich aktywnego udziału w postępowaniu karnym różnią się w poszczególnych państwach członkowskich, w zależności od systemów krajowych, i uzależnione są od jednego lub kilku następujących kryteriów: czy system krajowy przewiduje status prawny ofiary jako strony w postępowaniu karnym, czy ofiara jest prawnie zobowiązana do czynnego udziału w postępowaniu karnym, na przykład jako świadek, lub wymaga się od niej takiego udziału, lub czy ofiara ma zagwarantowane w przepisach krajowych prawo do czynnego udziału w postępowaniu karnym i stara się z niego skorzystać, w przypadku gdy dany system krajowy nie przewiduje, by ofiara posiadała status strony w postępowaniu karnym. Państwa członkowskie powinny ustalić, które z tych kryteriów mają zastosowanie przy określaniu zakresu praw określonych w niniejszej dyrektywie, w przypadku odniesienia do roli ofiary w danym systemie wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych.
- (21) Informacje i porady ze strony właściwych organów, służb udzielających wsparcia ofiarom oraz służb świadczących usługi w zakresie sprawiedliwości naprawczej, powinny w możliwie największym stopniu być zapewniane za pośrednictwem różnych sposobów komunikowania, oraz w taki sposób, by ofiara mogła je zrozumieć. Te informacje i porady powinny być przekazywane w prostym i przystępnym języku. Należy również zapewnić, by ofiara była rozumiana podczas postępowania. Z tego powodu należy wziąć pod uwagę jej znajomość języka, w którym przekazywane są informacje, wiek, dojrzałość, potencjał intelektualny i stan emocjonalny, umiejętność czytania i pisanie oraz wszelkie formy upośledzenia psychicznego lub fizycznego. Należy zwrócić szczególną uwagę na problemy ze zrozumieniem lub komunikacją, które mogą wynikać z pewnego rodzaju niepełnosprawności, takiego jak upośledzenie słuchu lub mowy. Tak samo podczas postępowania karnego należy uwzględnić ograniczone możliwości ofiary w zakresie komunikowania się.
- (22) Na użytek niniejszej dyrektywy moment złożenia zawiadomienia powinien być uznany za mieszczący się w ramach postępowania karnego. Powinno obejmować to także sytuacje, gdy w wyniku przestępstwa popełnionego na szkodę ofiary organy wszczynają postępowanie karne z urzędu.
- (23) Przy pierwszym kontakcie z właściwym organem powinny zostać przekazane informacje o zwrocie kosztów na przykład w formie ulotki informującej o podstawowych warunkach zwrotu kosztów. Państwa członkowskie nie powinny być zobowiązane na tak wczesnym etapie postępowania karnego do podejmowania decyzji o tym, czy dana ofiara spełnia warunki przyznania zwrotu kosztów.

- (24) Przy zgłoszeniu przestępstwa ofiary powinny otrzymać od policji pisemne potwierdzenie złożenia zawiadomienia, zawierające podstawowe informacje o przestępstwie, takie jak informacje o rodzaju przestępstwa, czasie i miejscu oraz szkodzie lub uszczerbku spowodowanych przestępstwem. Potwierdzenie to powinno zawierać numer sprawy oraz czas i miejsce jego zgłoszenia, tak by mogło służyć jako dowód zgłoszenia przestępstwa, na przykład w odniesieniu do roszczeń z tytułu ubezpieczenia.
- (25) Bez uszczerbku dla przepisów dotyczących przedawnienia, zwłoka w zgłoszeniu przestępstwa wynikająca z obawy przed odwetem, poniżeniem lub napiętnowaniem nie powinna skutkować odmową wydania potwierdzenia, że ofiara złożyła zawiadomienie.
- (26) Przekazywane informacje powinny być wystarczająco szczegółowe, by zagwarantować traktowanie ofiar z szacunkiem oraz umożliwić im podejmowanie świadomych decyzji co do udziału w postępowaniu. W tym kontekście szczególnie istotne znaczenie mają informacje umożliwiające ofierze poznanie aktualnego stanu postępowania. Dotyczy to również informacji pozwalających ofierze na podjęcie decyzji dotyczącej zaskarżenia decyzji o odmowie ścigania. W przypadku braku odmiennego wymogu powinno być możliwe przekazywanie ofierze informacji ustnie lub pisemnie, w tym w formie elektronicznej.
- (27) Informacje przeznaczone dla ofiary należy przekazać na ostatni znany adres korespondencyjny lub elektroniczne dane kontaktowe podane przez ofiarę właściwemu organowi. W wyjątkowych przypadkach, na przykład w sprawach, w których występuje duża liczba ofiar, powinna istnieć możliwość przekazywania informacji za pośrednictwem prasy, oficjalnej strony internetowej właściwego organu lub podobnego kanału komunikacji.
- (28) Państwa członkowskie nie powinny być zobowiązane do przekazywania informacji, jeżeli ujawnienie tych informacji mogłoby wpłynąć na prawidłowy tok postępowania lub zaszkodzić danej sprawie lub osobie albo jeżeli uznają to za sprzeczne z podstawowymi interesami bezpieczeństwa.
- (29) Właściwe organy powinny zapewnić, by ofiary otrzymały uaktualnione dane kontaktowe na potrzeby komunikowania się w dotyczącej ich sprawie, chyba że ofiara stwierdziła, że nie życzy sobie otrzymywania takich informacji.
- (30) Odniesienie do „decyzji” w kontekście prawa do informacji, tłumaczenia ustnego i pisemnego należy rozumieć wyłącznie jako odniesienie do orzeczenia zawierającego ustalenie winy lub w inny sposób kończącego postępowanie karne. Uzasadnienie tej decyzji powinno zostać przekazane ofierze w formie odpisu dokumentu, w którym decyzja ta jest zawarta lub w formie krótkiego streszczenia.
- (31) Prawo do informacji o dacie i miejscu procesu sądowego będącego wynikiem złożenia zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa na szkodę ofiary ma zastosowanie również do informacji o dacie i miejscu rozprawy dotyczącej odwołania od wyroku w danej sprawie.
- (32) Konkretnie informacje na temat zwolnienia lub ucieczki sprawcy powinny zostać przekazane ofiarom, na wniosek, co najmniej w przypadkach gdy może wystąpić zagrożenie lub stwierdzone ryzyko, że ofiara poniesie szkodę, chyba że istnieje stwierdzone ryzyko, że wskutek takiego powiadomienia szkodę poniesie sprawca. Jeżeli istnieje stwierdzone ryzyko, że wskutek powiadomienia szkodę poniesie sprawca, właściwy organ powinien uwzględnić każdy inny rodzaj ryzyka przy ustalaniu odpowiednich działań. Odniesienie do „stwierdzonego ryzyka, że ofiara poniesie szkodę” powinno obejmować takie czynniki, jak charakter lub waga przestępstwa i ryzyko odwetu. W związku z tym nie powinno się go stosować w przypadku drobnych przestępstw, kiedy prawdopodobieństwo poniesienia szkody przez ofiarę jest niewielkie.
- (33) Ofiary powinny otrzymać informacje o wszelkich prawach do odwołania od decyzji o zwolnieniu sprawcy, jeżeli w przepisach krajowych istnieje takie prawo.
- (34) Sprawiedliwości może stać się zadość wyłącznie wtedy, gdy ofiary mają możliwość wyjaśnienia okoliczności przestępstwa oraz przedstawienia dowodów w sposób zrozumiały dla właściwych organów. Równie istotne jest zapewnienie traktowania ofiary z szacunkiem oraz zagwarantowanie jej możliwości korzystania z przysługujących jej praw. Dlatego też ofiara powinna mieć możliwość korzystania z bezpłatnego tłumaczenia ustnego podczas jej przesłuchania oraz możliwość czynnego jej udziału w posiedzeniach sądowych, zgodnie z rolą ofiary w danym systemie wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych. W odniesieniu do innych aspektów postępowania karnego konieczność zapewnienia tłumaczenia ustnego i pisemnego może zależeć od szczególnych okoliczności, roli ofiary w danym systemie wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych oraz jej zaangażowania w postępowanie, jak również przysługujących jej szczególnych praw. W związku z tym, w odniesieniu do nich tłumaczenie ustne i pisemne musi być zapewniane wyłącznie w zakresie, jaki jest niezbędny, by ofiary mogły korzystać z przysługujących im praw.

- (35) Ofiara powinna mieć prawo do zaskarżenia decyzji stwierdzającej, że nie jest potrzebne tłumaczenie ustne lub pisemne, zgodnie z procedurami określonymi w prawie krajowym. Prawo to nie powoduje zobowiązania państw członkowskich do zapewnienia odrębnego mechanizmu lub odrębnej procedury zaskarżenia, w ramach których taką decyzję można zaskarżyć, i nie powinno wydłużać w sposób nieuzasadniony postępowania karnego. Wystarczająca byłaby wewnętrzna kontrola decyzji zgodnie z istniejącymi procedurami krajowymi.
- (36) Fakt, że ofiara porozumiewa się w języku nieznanym sobie w powszechnym użyciu, nie powinien stanowić podstawy do stwierdzenia, że tłumaczenie ustne lub pisemne w sposób nieuzasadniony wydłużyłoby postępowanie karne.
- (37) Wsparcie powinno być dostępne z chwilą, gdy właściwe organy dowiedzą się o ofierze, a także w toku całego postępowania karnego i przez odpowiedni czas po jego zakończeniu stosownie do potrzeb ofiary i do praw określonych w niniejszej dyrektywie. Wsparcie powinno być udzielane w różnorodny sposób, bez nadmiernych formalności oraz za pośrednictwem odpowiednio rozmieszczonych geograficznie ośrodków w państwie członkowskim, by wszystkie ofiary miały możliwość korzystania z takiego wsparcia. Ofiary, które doznały znacznej szkody ze względu na powagę przestępstwa, mogą wymagać wsparcia ze strony wyspecjalizowanych służb.
- (38) Osoby, które są szczególnie bezbronne lub znajdują się w sytuacjach narażających je na szczególne ryzyko, takie jak osoby narażone na powtarzające się akty przemocy w bliskich związkach, ofiary przemocy na tle płciowym lub osoby padające ofiarą innych rodzajów przestępstw w państwie członkowskim, którego nie są obywatelami ani w którym nie mają miejsca zamieszkania, powinny uzyskać specjalistyczne wsparcie i ochronę prawną. Wyspecjalizowane służby udzielające wsparcia powinny opierać się na zintegrowanym i ukierunkowanym podejściu, które powinno uwzględniać zwłaszcza szczególne potrzeby ofiar, powagę szkody doznanej na skutek przestępstwa, a także związek między ofiarami, sprawcami, dziećmi a ich szeroko pojętym środowiskiem społecznym. Jednym z głównych zadań tych służb oraz ich personelu, odgrywających ważną rolę we wspieraniu ofiar w procesie rehabilitacji i przezwyciężania ewentualnych traumatycznych przeżyć, będących skutkiem przestępstwa, powinno być informowanie ofiar o ich prawach określonych w niniejszej dyrektywie, tak aby ofiary mogły podejmować decyzje w życzliwym otoczeniu, w którym traktowane są godnie, z szacunkiem i taktownie. Rodzaje wsparcia, które powinny oferować specjalistyczne służby wsparcia, może obejmować zapewnienie schronienia i bezpiecznego zakwaterowania, pilną pomoc medyczną, skierowanie na badania lekarskie i obdukcję w celu uzyskania dowodów w przypadku gwałtu lub napaści na tle seksualnym, krótko- i długoterminowe doradztwo psychologiczne, opiekę pourazową, doradztwo prawne, dostęp do adwokata oraz specyficzne usługi dla dzieci będących bezpośrednio lub pośrednio ofiarami.
- (39) Służby udzielające wsparcia ofiarom nie są zobowiązane do przekazywania rozległej specjalistycznej i profesjonalnej wiedzy. W razie potrzeby służby udzielające wsparcia ofiarom powinny pomóc ofiarom w uzyskaniu dostępnego profesjonalnego wsparcia, na przykład psychologów.
- (40) Chociaż udzielanie wsparcia nie powinno zależeć od tego, czy ofiary złożyły zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa właściwemu organowi, takiemu jak policja, to organy te są często najlepiej predestynowane do udzielania ofiarom informacji o możliwościach uzyskania wsparcia. Dlatego też zachęca się państwa członkowskie do ustanowienia odpowiednich warunków umożliwiających kierowanie ofiar do służb udzielających wsparcia ofiarom, w tym przez zapewnienie, by zasady ochrony danych mogły być i były przestrzegane. Należy zapobiegać wielokrotnemu odsyłaniu ofiar.
- (41) Należy uznać, że prawo ofiar do bycia wysłuchanym zostało zapewnione, gdy ofiary mają możliwość złożenia oświadczeń lub wyjaśnień na piśmie.
- (42) Ofiar będących dziećmi nie należy pozbawiać prawa do bycia wysłuchanym w postępowaniu karnym jedynie z uwagi na ich wiek lub fakt, że są dziećmi.
- (43) Prawo do odwołania od decyzji o odmowie ścigania należy rozumieć jako odnoszące się do decyzji podjętych przez prokuratorów i sędziów śledczych lub przez organy ścigania, np. funkcjonariuszy policji, lecz nie do orzeczeń sądów. Odwołanie od decyzji o odmowie ścigania powinno zostać rozpatrzone przez osobę lub organ inne niż te, które podjęły pierwotną decyzję, chyba że pierwotna decyzja o odmowie ścigania została wydana przez organ ścigania najwyższej instancji, od którego decyzji odwołanie nie przysługuje; w takim przypadku odwołanie może rozpatrzyć ten sam organ. Prawo do odwołania od decyzji o odmowie ścigania nie dotyczy specjalnych procedur, takich jak postępowanie wobec posłów lub członków rządu w związku z pełnionymi przez nich oficjalnymi funkcjami.

- (44) Decyzja kończąca postępowanie karne powinna obejmować sytuacje, w których prokurator postanawia o wycofaniu zarzutów lub umorzeniu postępowania.
- (45) Decyzja prokuratora skutkująca rozstrzygnięciem pozasądowym i kończąca w ten sposób postępowanie karne wyłącza prawo ofiary do odwołania od decyzji prokuratora o odmowie ścigania tylko wówczas, gdy rozstrzygnięcie skutkuje upomnieniem lub obowiązkiem.
- (46) Usługi w zakresie sprawiedliwości naprawczej, w tym na przykład mediacja między ofiarą a sprawcą, konferencje grup rodzinnych oraz zgromadzenia wyrokujące, mogą być bardzo korzystne dla ofiary, jednak wymagają gwarancji, aby zapobiec wtórnej i ponownej wiktymizacji, zastraszaniu oraz odwetowi. Dlatego też przy świadczeniu takich usług należy mieć w pierwszym rzędzie na uwadze interes i potrzeby ofiary, naprawienie szkód wyrządzonych ofierze i zapobieżenie dalszym szkodom. Podejmując decyzję, czy dana sprawa będzie przedmiotem usług w zakresie sprawiedliwości naprawczej, oraz przeprowadzając taką czynność, należy uwzględnić takie czynniki jak: charakter i wagę przestępstwa, zakres zaistniałych urazów, powtarzające się naruszenia fizycznej, seksualnej lub psychologicznej integralności ofiary, nierównowaga sił oraz wiek, dojrzałość lub potencjał intelektualny ofiary, mogące ograniczyć lub zmniejszyć zdolność ofiary do podejmowania świadomych wyborów lub przeszkodzić w uzyskaniu przez ofiarę pozytywnych rezultatów. Usługi w zakresie sprawiedliwości naprawczej powinny być zasadniczo poufne, chyba że strony uzgodnią inaczej lub wymaga tego prawo krajowe ze względu na nadrzędny interes publiczny. Czynniki, takie jak groźby lub wszelkie inne formy przemocy zaistniałe podczas takiego postępowania, można uznać za wymagające ujawnienia w interesie publicznym.
- (47) Nie należy oczekiwać od ofiar ponoszenia kosztów swojego udziału w postępowaniu karnym. Państwa członkowskie powinny być zobowiązane do zwrotu wyłącznie niezbędnych kosztów ponoszonych przez ofiarę w związku z ich udziałem w postępowaniu karnym i nie powinny być zobowiązane do zwrotu ofiarom kosztów usług prawnych. Państwa członkowskie powinny mieć możliwość określenia w prawie krajowym warunków zwrotu kosztów, takich jak terminy złożenia wniosku o zwrot kosztów, standardowe stawki kosztów utrzymania i kosztów podróży oraz maksymalne kwoty dzienne z tytułu rekompensaty za utracone zarobki. Prawo do zwrotu kosztów poniesionych w związku z postępowaniem karnym nie powinno dotyczyć sytuacji, gdy ofiara składa zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa. Koszty powinny być zwracane tylko w takim zakresie, w jakim ofiara jest zobowiązana przez właściwe organy do obecności oraz czynnego udziału w postępowaniu karnym lub gdy wymaga się od niej takiego udziału.
- (48) Możliwe do odzyskania mienie, które zostało zajęte w toku postępowania karnego, powinno zostać jak najszybciej zwrócone ofierze przestępstwa, chyba że wyniknęły szczególne okoliczności, takie jak spór dotyczący własności, zakaz posiadania tego mienia lub nielegalny charakter samego mienia. Prawo do zwrotu mienia powinno pozostawać bez uszczerbku dla jego uprawnionego zatrzymania na potrzeby innego postępowania prawnego.
- (49) Prawo do decyzji w sprawie odszkodowania od sprawcy w toku postępowania karnego i odnośną procedurę należy stosować także do osób mających miejsce zamieszkania w państwie członkowskim innym niż państwo członkowskie, w którym popełnione zostało przestępstwo.
- (50) Określony w niniejszej dyrektywie obowiązek przekazywania zawiadomień nie powinien mieć wpływu na uprawnienia państw członkowskich do wszczęcia postępowań i pozostaje bez uszczerbku dla przepisów dotyczących konfliktu jurysdykcji określonych w decyzji ramowej Rady 2009/948/WSiSW z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie zapobiegania konfliktom jurysdykcji w postępowaniu karnym i w sprawie rozstrzygania takich konfliktów⁽¹⁾.
- (51) Jeżeli ofiara opuści terytorium państwa członkowskiego, w którym popełnione zostało przestępstwo, państwo to nie ma już obowiązku zapewnienia jej pomocy, wsparcia ani ochrony, z wyjątkiem pomocy, wsparcia czy ochrony, mających bezpośredni związek z postępowaniem karnym, które państwo to prowadzi w sprawie przedmiotowego przestępstwa, na przykład specjalnych środków ochrony w toku postępowania sądowego. Państwo członkowskie, w którym ofiara ma miejsce zamieszkania, powinno zapewnić pomoc, wsparcie i ochronę, które są niezbędne w celu odzyskania równowagi przez ofiarę.
- (52) Należy udostępnić środki chroniące bezpieczeństwo i godność ofiar oraz członków ich rodzin przed wtórną lub ponowną wiktymizacją, zastraszaniem oraz odwetem, takie jak środki tymczasowe, nakazy ochrony bądź sądowe zakazy lub nakazy powstrzymywania się od określonych czynności.

(¹) Dz.U. L 328 z 15.12.2009, s. 42.

- (53) Ryzyko wtórnej i ponownej wiktyimizacji, zastraszania oraz odwetu ze strony sprawcy lub będące konsekwencją udziału w postępowaniu karnym należy ograniczyć poprzez prowadzenie postępowań w sposób skoordynowany i taktowny, tak aby ofiary były traktowane z szacunkiem i by mogły nabrać zaufania do danych organów. Kontakty z właściwymi organami powinny być jak najłatwiejsze, przy równoczesnym ograniczeniu niepotrzebnych kontaktów ofiary z tymi organami, przykładowo poprzez utrwalanie audiowizualne przesłuchania oraz umożliwienie wykorzystywania nagrań w postępowaniu sądowym. Specjalistom należy udostępnić jak najszerszy zakres środków, by mogli zapobiegać stresowi u ofiar podczas postępowania sądowego, w szczególności wskutek kontaktu wzrokowego ze sprawcą, jego rodziną, współnikami lub publicznością. W tym celu należy zachęcić państwa członkowskie do wprowadzenia – w szczególności w budynkach sądów i na posterunkach policji – wykonalnych i praktycznych środków umożliwiających zapewnienie w tych obiektach udogodnień, takich jak osobne wejścia i poczekalnie dla ofiar. Ponadto państwa członkowskie powinny, na ile to możliwe, planować postępowania karne tak, by nie dopuścić do kontaktów między ofiarami i członkami ich rodzin a sprawcą, na przykład wzywając ofiarę i sprawcę na rozprawę w różnych terminach.
- (54) Ochrona prywatności ofiary może być jednym z istotnych sposobów zapobiegania wtórnej lub ponownej wiktyimizacji, zastraszaniu i odwetowi oraz może zostać zrealizowana poprzez szeroki zakres środków, w tym nieujawnianie informacji dotyczących tożsamości i miejsca pobytu ofiary lub ograniczenie dostępu do takich informacji. Taka ochrona ma szczególne znaczenie w przypadku ofiar, którymi są dzieci i obejmuje nieujawnianie imienia i nazwiska dziecka. W pewnych przypadkach jednak ujawnienie informacji lub nawet jej szerokie rozpowszechnienie może być dla dziecka korzystne, np. gdy dziecko zostało uprowadzone. Środki służące ochronie prywatności i wizerunku ofiar oraz członków ich rodziny powinny zawsze pozostawać w zgodzie z prawem do rzetelnego procesu i wolności wyrażania opinii określonymi odpowiednio w art. 6 i 10 Europejskiej konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.
- (55) Niektóre ofiary są podczas postępowania karnego szczególnie narażone na wtórną i ponowną wiktyimizację, zastraszanie oraz odwet ze strony sprawcy. Zagrożenie to może być powiązane z cechami osobowymi ofiary, rodzajem lub charakterem oraz okolicznościami przestępstwa. Skuteczne ustalenie występowania takich zagrożeń jest możliwe wyłącznie na podstawie indywidualnej oceny, przeprowadzanej na jak najwcześniejszym etapie. Taką ocenę należy przeprowadzać w odniesieniu do wszystkich ofiar, tak by określić, czy zagrożone są one wtórną i ponowną wiktyimizacją, zastraszaniem oraz odwetem i jakich szczególnych środków ochrony potrzebują.
- (56) Przy indywidualnej ocenie należy uwzględnić takie cechy osobowe ofiary, jak wiek, płeć oraz tożsamość i ekspresja płciowa, pochodzenie etniczne, rasa, religia, orientacja seksualna, stan zdrowia, niepełnosprawność, prawa do pobytu, problemy z komunikacją, związek ze sprawcą lub zależność od niego, doświadczenie przestępstwa w przeszłości. Należy w tym zakresie uwzględnić również rodzaj i charakter oraz okoliczności przestępstwa, na przykład: czy chodzi o przestępstwo z nienawiści, wynikające z uprzedzeń lub dyskryminacji, przemoc seksualną, przemoc w bliskich związkach, przypadki gdy sprawcą była osoba nadużywająca stosunku zależności, czy miejsce zamieszkania ofiary znajduje się na obszarze o dużej przestępczości lub zdominowanym przez gangi lub czy ofiara nie pochodzi z państwa członkowskiego, w którym popełniono przestępstwo.
- (57) Wśród ofiar handlu ludźmi, terroryzmu, przestępczości zorganizowanej, przemocy w bliskich związkach, przemocy seksualnej lub wykorzystywania seksualnego, przemocy na tle płciowym, przestępstwa z nienawiści oraz wśród ofiar będących osobami niepełnosprawnymi lub dziećmi występuje na ogół duża liczba przypadków wtórnej i ponownej wiktyimizacji, zastraszania oraz odwetu. Należy szczególnie dokładnie ocenić, czy takie ofiary zagrożone są tego rodzaju wiktyimizacją, zastraszaniem oraz odwetem, i należy założyć, że w przypadku tych ofiar szczególne środki ochrony będą przydatne.
- (58) Ofiarom, które zostały uznane za narażone na ponowną i wtórną wiktyimizację, zastraszanie oraz odwet, należy zaoferować odpowiednie środki, by chronić je podczas postępowania karnego. Dokładny charakter takich środków należy ustalić w trybie indywidualnej oceny, uwzględniając wolę ofiary. Zakres wszelkich takich środków należy określić bez uszczerbku dla praw do obrony i zgodnie z przepisami o swobodzie sędziowskiej. Obawy i lęki ofiar związane z postępowaniem powinny być kluczowym czynnikiem przy ustalaniu, czy potrzebuje ona określonego szczególnego środka.
- (59) Pilne potrzeby i ograniczenia operacyjne mogą sprawić, że nie będzie możliwe zapewnienie na przykład stałego prowadzenia rozmów z ofiarą przez tego samego funkcjonariusza policji; przykładami takich ograniczeń są choroba czy urlop macierzyński lub rodzicielski. Ponadto pomieszczenia specjalnie zaprojektowane do rozmów z ofiarami mogą nie być dostępne ze względu na, na przykład, remonty. Gdy występują takie operacyjne lub praktyczne ograniczenia zapewnienie specjalnych środków przewidzianych po przeprowadzeniu indywidualnej oceny może okazać się niemożliwe w poszczególnych przypadkach.

- (60) W przypadku gdy zgodnie z niniejszą dyrektywą ma być wyznaczony opiekun lub przedstawiciel dziecka, funkcje te mogą być pełnione przez tę samą osobę; może je też pełnić osoba prawna, instytucja lub organ.
- (61) Urzędnicy uczestniczący w postępowaniu karnym, którzy mogą mieć osobisty kontakt z ofiarami, powinni mieć możliwość dostępu do odpowiednich wstępnych i ustawicznych szkoleń i wzięcia w nich udziału, na poziomie odpowiadającym ich kontaktom z ofiarami, aby móc identyfikować ofiary i zajmować się nimi taktownie, z szacunkiem, w sposób profesjonalny i niedyskryminacyjny. Osoby, które mogą uczestniczyć w dokonywaniu indywidualnej oceny służącej ustaleniu szczególnych potrzeb ofiar w zakresie ochrony i określeniu potrzebnych im specjalnych środków ochrony, powinny zostać szczegółowo przeszkolone w zakresie przeprowadzania takiej oceny. Państwa członkowskie powinny zapewnić takie szkolenie dla służb policyjnych i pracowników wymiaru sprawiedliwości. Należy także propagować szkolenia prawników, prokuratorów i sędziów oraz specjalistów udzielających wsparcia ofiarom lub służb świadczących usługi w zakresie sprawiedliwości naprawczej. Wymóg ten powinien obejmować szkolenie dotyczące szczególnych służb udzielających wsparcia ofiarom, do których należy kierować ofiary, lub szkolenie specjalistyczne, gdy praca tych osób skupia się na ofiarach mających szczególne potrzeby, a także szkolenie specjalistyczne z zakresu psychologii. W stosownych przypadkach takie szkolenie powinno uwzględniać aspekt płci. Działania państw członkowskich powinny i być uzupełniane wytycznymi, zaleceniami oraz wymianą najlepszych praktyk zgodnie z harmonogramem budapeszteńskim.
- (62) Państwa członkowskie powinny zachęcać do działania organizacje społeczeństwa obywatelskiego, w tym uznane i aktywne organizacje pozarządowe pracujące z ofiarami przestępstw, a także blisko z tymi organizacjami współpracować, zwłaszcza w ramach inicjatyw służących opracowywaniu strategii, kampanii informacyjnych i uświadamiających, programów badawczych i edukacyjnych oraz szkoleń, jak również w ramach monitorowania i oceny skutków środków służących wspieraniu i ochronie ofiar przestępstw. W celu zapewnienia, by ofiary przestępstw otrzymały w odpowiednim zakresie pomoc, wsparcie i ochronę, konieczna jest skoordynowana praca i zaangażowanie szeregu służb publicznych na wszelkich szczeblach administracji – na szczeblu Unii, krajowym, regionalnym i lokalnym. Ofiary powinny uzyskać pomoc w znalezieniu właściwych organów i zwracaniu się do nich, w celu uniknięcia wielokrotnego odsyłania ofiar. Państwa członkowskie powinny rozważyć stworzenie „pojedynczych punktów dostępu” lub „punktu kompleksowej obsługi”, które zaspokajałyby złożone potrzeby ofiar biorących udział w postępowaniu karnym, w tym potrzebę uzyskania informacji, pomocy, wsparcia, ochrony i odszkodowania.
- (63) W celu zachęcenia do składania zawiadomienia o przestępstwach i ułatwienia tego procesu oraz aby umożliwić ofiarom uniknięcie ponownej wiktymizacji, konieczne jest udostępnienie ofiarom godnych zaufania usług w zakresie wsparcia oraz zapewnienie, aby właściwe organy były przygotowane, by na zawiadomienia składane przez ofiary reagować z szacunkiem, w sposób taktowny, profesjonalny i niedyskryminacyjny. Dzięki temu poziom zaufania ofiar do systemu sprawiedliwości państw członkowskich w sprawach karnych mógłby wzrosnąć, a liczba niezgłoszonych przestępstw mogłaby się zmniejszyć. Specjaliści, którzy mogą uzyskiwać od ofiar informacje na temat przestępstw, powinni być odpowiednio przeszkoleni, aby ułatwiać składanie zawiadomienia o przestępstwach; należy też zapewnić środki umożliwiające składanie zawiadomienia o przestępstwach przez strony trzecie, w tym organizacje społeczeństwa obywatelskiego. Należy umożliwić wykorzystywanie technologii komunikacyjnych, takich jak poczta elektroniczna, nagrania wideo czy elektroniczne formularze zawiadomienia.
- (64) Systematyczne i odpowiednie gromadzenie danych statystycznych jest uznawane za niezbędny element składowy skutecznego opracowywania strategii w obszarze praw określonych w niniejszej dyrektywie. W celu ułatwienia dokonania oceny stosowania niniejszej dyrektywy, państwa członkowskie przekazują Komisji właściwe dane statystyczne na temat stosowania krajowych procedur dotyczących ofiar przestępstw, w tym przynajmniej na temat liczby oraz charakteru zgłoszonych przestępstw oraz, o ile są znane i dostępne, dane na temat liczby ofiar, ich wieku i płci. Odpowiednie dane statystyczne mogą obejmować dane zarejestrowane przez organy sądowe i organy ścigania oraz – w miarę możliwości – dane administracyjne zebrane przez placówki służby zdrowia i opieki społecznej, a także publiczne i pozarządowe organizacje zapewniające ofiarom wsparcie lub usługi w zakresie sprawiedliwości naprawczej oraz inne organizacje pracujące z ofiarami przestępstw. Dane sądowe mogą obejmować informacje na temat zgłoszonych przestępstw, liczby dochodzeń, aktów oskarżenia oraz wyroków skazujących. Dane administracyjne dotyczące usług mogą – w miarę możliwości – obejmować informacje na temat tego, w jaki sposób ofiary korzystają z usług instytucji rządowych oraz publicznych i prywatnych organizacji udzielających wsparcia, takie jak: liczba przypadków kierowania przez policję do służb udzielających wsparcia ofiarom, liczba ofiar, które zwracają się o wsparcie, oraz liczba ofiar, które otrzymują pomoc w formie tego wsparcia lub usług w zakresie sprawiedliwości naprawczej, a także liczba ofiar, które nie otrzymują takiej pomocy.
- (65) Niniejsza dyrektywa służy zmianie i rozszerzeniu przepisów decyzji ramowej 2001/220/WSiSW. Ponieważ zmiany, które mają zostać wprowadzone, są liczne i istotne, w celu zapewnienia przejrzystości wspomnianą decyzję ramową należy zastąpić w całości w odniesieniu do państw członkowskich uczestniczących w przyjęciu niniejszej dyrektywy.

(66) Niniejsza dyrektywa nie narusza praw podstawowych i jest zgodna z zasadami, które zostały uznane w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej. W szczególności zmierza ona do promowania prawa do godności, życia, integralności fizycznej i psychicznej, wolności i bezpieczeństwa, prawa do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego, prawa własności, zasady niedyskryminacji, zasady równości kobiet i mężczyzn, praw dzieci, osób starszych i osób niepełnosprawnych, jak również prawa do rzetelnego procesu sądowego.

(67) Ponieważ cel niniejszej dyrektywy, a mianowicie ustanowienie norm minimalnych w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw, nie może zostać osiągnięty w sposób wystarczający przez państwa członkowskie na poziomie centralnym ani regionalnym czy lokalnym, natomiast ze względu na rozmiary lub potencjalne skutki możliwe jest lepsze jego osiągnięcie na poziomie Unii, Unia może podjąć działania zgodnie z zasadą pomocniczości określoną w art. 5 Traktatu o Unii Europejskiej (TUE). Zgodnie z zasadą proporcjonalności określoną w tym artykule niniejsza dyrektywa nie wykracza poza to, co jest konieczne do osiągnięcia tego celu.

(68) Dane osobowe przetwarzane w związku z wdrażaniem niniejszej dyrektywy powinny być chronione zgodnie z decyzją ramową Rady 2008/977/WSiSW z dnia 27 listopada 2008 r. w sprawie ochrony danych osobowych przetwarzanych w ramach współpracy policyjnej i sądowej w sprawach karnych⁽¹⁾ oraz zgodnie z zasadami określonymi w Konwencji o ochronie osób w związku z automatycznym przetwarzaniem danych osobowych, przyjętej przez Radę Europy w dniu 28 stycznia 1981 r. i ratyfikowanej przez wszystkie państwa członkowskie.

(69) Niniejsza dyrektywa nie wpływa na dalej idące przepisy zawarte w innych aktach prawnych Unii, które w sposób bardziej ukierunkowany ujmują kwestię potrzeb szczególnych kategorii ofiar, takich jak ofiary handlu ludźmi oraz dzieci będące ofiarami niegodziwego traktowania w celach seksualnych, wykorzystywania seksualnego oraz pornografii dziecięcej.

(70) Zgodnie z art. 3 Protokołu nr 21 w sprawie stanowiska Zjednoczonego Królestwa i Irlandii w odniesieniu do przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości, załączonego do TUE i TFUE, Zjednoczone Królestwo i Irlandia powiadomiły o tym, że zamierzają wziąć udział w przyjęciu i stosowaniu niniejszej dyrektywy.

(71) Zgodnie z art. 1 i 2 Protokołu nr 22 w sprawie stanowiska Danii załączonego do TUE i TFUE Dania nie uczestniczy w przyjęciu niniejszej dyrektywy, nie jest nią związana ani jej nie stosuje.

(72) W dniu 17 października 2011 r. Europejski Inspektor Ochrony Danych wydał opinię⁽²⁾ na podstawie art. 41

ust. 2 rozporządzenia (WE) nr 45/2001 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2000 r. o ochronie osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych przez instytucje i organy wspólnotowe i o swobodnym przepływie takich danych⁽³⁾,

PRZYJMUJĄ NINIEJSZĄ DYREKTYWĘ:

ROZDZIAŁ 1

PRZEPISY OGÓLNE

Artykuł 1

Cele

1. Niniejsza dyrektywa ma na celu zapewnienie, by ofiary przestępstwa otrzymały odpowiednie informacje, wsparcie i ochronę oraz by mogły uczestniczyć w postępowaniu karnym.

Państwa członkowskie zapewniają, by ofiary były uznawane i by traktowano je ze szacunkiem, w sposób taktowny, zindywidualizowany, profesjonalny oraz niedyskryminacyjny we wszelkich kontaktach ze służbami wsparcia ofiar lub służbami świadczącymi usługi w zakresie sprawiedliwości naprawczej, lub właściwymi organami działającymi w ramach postępowania karnego. Prawa określone w niniejszej dyrektywie stosuje się do ofiar w sposób niedyskryminacyjny, również niezależnie od ich prawa do pobytu.

2. Przy stosowaniu niniejszej dyrektywy państwa członkowskie zapewniają, by w przypadkach gdy ofiarą jest dziecko, w pierwszym rzędzie brano pod uwagę najlepsze zabezpieczenie jego interesu, który należy ocenić indywidualnie dla każdego przypadku. Pierwszeństwo ma podejście dostosowane do dziecka, uwzględniające wiek dziecka, poziom jego dojrzałości, jego opinie, potrzeby i obawy. Dziecko i osoba sprawująca nad nim władzę rodzicielską lub inny przedstawiciel prawny dziecka, o ile takie osoby istnieją, są informowani o wszelkich środkach lub prawach adresowanych w szczególności do dziecka.

Artykuł 2

Definicje

1. Na użytek niniejszej dyrektywy zastosowanie mają następujące definicje:

a) „ofiara” oznacza:

(i) osobę fizyczną, która doznała szkody, w tym krzywdy fizycznej, psychicznej, moralnej lub emocjonalnej lub straty majątkowej, bezpośrednio spowodowanej przestępstwem;

(ii) członków rodziny osoby, której śmierć była bezpośrednim skutkiem przestępstwa, jeżeli doznali oni szkody w wyniku śmierci tej osoby;

⁽¹⁾ Dz.U. L 350 z 30.12.2008, s. 60.

⁽²⁾ Dz.U. C 35 z 9.2.2012, s. 10.

⁽³⁾ Dz.U. L 8 z 12.1.2001, s. 1.

- b) „członkowie rodziny” oznaczają małżonka, osobę pozostającą z ofiarą, w sposób trwały i ciągły, w bliskim pożyciu we wspólnym gospodarstwie domowym, krewnych w linii prostej, rodzeństwo oraz osoby pozostające na utrzymaniu ofiary;
- c) „dziecko” oznacza każdą osobę w wieku poniżej 18 lat;
- d) „sprawiedliwość naprawcza” oznacza wszelkie procedury, dzięki którym ofiara oraz sprawca mają możliwość, pod warunkiem wyrażenia przez nich na to dobrowolnej zgody, czynnego udziału w rozwiązaniu kwestii będących wynikiem przestępstwa przy pomocy bezstronnej strony trzeciej.

2. Państwa członkowskie mogą ustanowić procedury:

- a) ograniczające liczbę członków rodziny mogących korzystać z praw określonych w niniejszej dyrektywie, z uwzględnieniem okoliczności indywidualnego przypadku; oraz
- b) w odniesieniu do ust. 1 lit. a) ppkt (ii) – służące ustaleniu, którzy członkowie rodziny mają pierwszeństwo w odniesieniu do korzystania z praw określonych w niniejszej dyrektywie.

ROZDZIAŁ 2

UDZIELANIE INFORMACJI I WSPARCIA

Artykuł 3

Prawo do rozumienia i bycia rozumianym

1. Państwa członkowskie podejmują odpowiednie środki, aby pomóc ofiarom w rozumieniu i byciu rozumianym od momentu pierwszego kontaktu z właściwym organem i podczas jakichkolwiek dalszych niezbędnych kontaktów z nimi w ramach postępowania karnego, również w przypadku udzielania informacji przez te organy.

2. Państwa członkowskie zapewniają, by przekazywanie informacji ofiarom odbywało się z zastosowaniem prostego i przystępnego języka, ustnie lub pisemnie. Przy przekazywaniu informacji uwzględnia się cechy osobowe ofiary, w tym wszelkie rodzaje niepełnosprawności, które mogą mieć wpływ na zdolność ofiary do rozumienia lub bycia rozumianym.

3. O ile nie jest to sprzeczne z interesem ofiary lub nie naruszałoby to przebiegu postępowania, państwa członkowskie zezwalają, by w pierwszym kontakcie z właściwym organem ofiarom towarzyszyła wybrana przez nie osoba, gdy – ze względu na skutki przestępstwa – ofiara wymaga pomocy w rozumieniu lub byciu rozumianą.

Artykuł 4

Prawo do otrzymywania informacji od momentu pierwszego kontaktu z właściwym organem

1. Państwa członkowskie zapewniają, by – od momentu pierwszego kontaktu z właściwym organem i bez zbędnej zwłoki – oferowano ofiarom następujące informacje w prostym i przystępnym języku, celem umożliwienia ofiarom korzystania z praw określonych w niniejszej dyrektywie:

- a) rodzaj dostępnego ofierze wsparcia i od kogo można je uzyskać, w tym w odpowiednich przypadkach podstawowe informacje o dostępie do pomocy medycznej, wszelkiego wsparcia specjalistycznego, w tym wsparcia psychologa, oraz informacje o zakwaterowaniu zastępczym;
- b) procedury dotyczące zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa oraz rola ofiary w takich procedurach;
- c) w jaki sposób oraz na jakich warunkach ofiara może uzyskać ochronę, w tym środki ochrony;
- d) w jaki sposób i na jakich warunkach ofiara może uzyskać poradę prawną, pomoc prawną oraz wszelkie porady innego rodzaju;
- e) w jaki sposób i na jakich warunkach ofiara może uzyskać odszkodowanie;
- f) w jaki sposób i na jakich warunkach ofiara jest uprawniona do tłumaczenia ustnego i pisemnego;
- g) jeżeli ofiara ma miejsce zamieszkania w państwie członkowskim innym niż państwo, w którym popełniono przestępstwo – informacje o wszelkich dostępnych szczególnych środkach, procedurach lub ustaleniach chroniących interes ofiary w państwie członkowskim, w którym ma miejsce pierwszy kontakt z właściwym organem;
- h) dostępne procedury złożenia zawiadomienia w przypadku braku poszanowania praw ofiary przez właściwy organ działający w ramach postępowania karnego;
- i) dane kontaktowe na potrzeby przekazywania informacji o sprawie, która dotyczy ofiary;
- j) dostępne usługi w zakresie sprawiedliwości naprawczej;
- k) w jaki sposób i na jakich warunkach ofiara może uzyskać zwrot kosztów poniesionych w związku z udziałem w postępowaniu karnym.

2. Zakres lub szczegółowość informacji, o których mowa w ust. 1, może być zróżnicowana w zależności od szczególnych potrzeb i osobistych uwarunkowań ofiary oraz od rodzaju i charakteru przestępstwa. Dodatkowe informacje mogą być przekazane także na późniejszym etapie w zależności od potrzeb ofiary oraz znaczenia tych informacji na poszczególnych etapach postępowania.

Artykuł 5

Prawa ofiar w chwili składania zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa

1. Państwa członkowskie zapewniają, by ofiary otrzymywały pisemne potwierdzenie złożenia przez nie formalnego zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa we właściwym organie państwa członkowskiego, zawierające podstawowe informacje o zgłoszonym przestępstwie.
2. Państwa członkowskie zapewniają ofiarom, które pragną złożyć zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa i które nie rozumieją języka, którym posługuje się właściwy organ, lub nie mówią tym językiem, możliwość złożenia zawiadomienia w języku, który ofiara rozumie, lub uzyskanie niezbędnej pomocy językowej.
3. Państwa członkowskie zapewniają, by ofiary, które nie rozumieją języka, którym posługuje się właściwy organ, lub nie mówią tym językiem, na wniosek otrzymały bezpłatnie tłumaczenie w zrozumiałym dla siebie języku pisemnego potwierdzenia złożenia zawiadomienia przewidzianego w ust. 1.

Artykuł 6

Prawo do otrzymania informacji o sprawie

1. Państwa członkowskie zapewniają, by ofiary były bez zbędnej zwłoki powiadamiane o przysługującym im prawie do otrzymania poniższych informacji o postępowaniu karnym wszczętym na skutek zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa na szkodę ofiary oraz by na wniosek otrzymały następujące informacje:
 - a) informacje o decyzjach o zaprzestaniu prowadzenia lub zakończeniu dochodzenia lub o nieściąganiu sprawy;
 - b) informacje o dacie i miejscu rozprawy oraz o rodzaju zarzutów wobec sprawcy.
2. Państwa członkowskie zapewniają, by ofiary – zgodnie z ich rolą w danym systemie wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych – były bez zbędnej zwłoki powiadamiane o przysługującym im prawie do otrzymania poniższych informacji o postępowaniu karnym wszczętym na skutek zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa na szkodę ofiary oraz by na wniosek otrzymały te informacje w formie ustnej lub pisemnej:
 - a) informacje o prawomocnym orzeczeniu wydanym w procesie;
 - b) informacje umożliwiające ofierze zapoznanie się ze stanem postępowania karnego, chyba że w wyjątkowych okolicznościach takie powiadomienie mogłoby zaszkodzić właściwemu rozpatrzeniu sprawy.
3. Informacje przewidziane w ust. 1 lit. a) i w ust. 2 lit. a) obejmują uzasadnienie lub krótkie streszczenie uzasadnienia danej decyzji, z wyjątkiem decyzji wydanych przez ławę przysięgłych lub decyzji, których uzasadnienie jest poufne i zgodnie z prawem krajowym nie jest przedstawiane.

4. Wola ofiar w kwestii otrzymywania lub nieotrzymywania informacji jest wiążąca dla właściwego organu, chyba że informacje te muszą zostać przekazane ze względu na prawo ofiary do czynnego udziału w postępowaniu karnym. Państwa członkowskie umożliwiają ofiarom zmianę swojego wyboru w dowolnym momencie i uwzględniają taką zmianę.

5. Państwa członkowskie zapewniają ofiarom możliwość uzyskania bez zbędnej zwłoki powiadomienia o tym, że osoba tymczasowo aresztowana, oskarżona lub skazana w związku z przestępstwami jej dotyczącymi została zwolniona lub zbiegła z miejsca zatrzymania. Ponadto państwa członkowskie zapewniają, by ofiary były informowane o wszelkich odpowiedzialnych środkach wydanych w celu ich ochrony w przypadku zwolnienia lub ucieczki sprawcy.

6. Ofiary otrzymują, na wniosek, informacje przewidziane w ust. 5, co najmniej w przypadkach gdy występuje zagrożenie lub stwierdzone ryzyko, że poniosą one szkodę, chyba że istnieje stwierdzone ryzyko, że wskutek takiego powiadomienia szkodę poniesie sprawca.

Artykuł 7

Prawo do tłumaczenia ustnego i pisemnego

1. Państwa członkowskie zapewniają ofiarom, które nie rozumieją języka danego postępowania karnego lub nie mówią tym językiem, możliwość skorzystania, na wniosek, z bezpłatnego tłumaczenia ustnego – zgodnie z ich rolą w danym systemie wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych – co najmniej podczas wszelkich rozmów z ofiarą lub jej przesłuchań w toku postępowania karnego przed organami dochodzeniowymi lub sądowymi, w tym podczas przesłuchania przez policję, oraz z tłumaczenia ustnego w związku z ich czynnym udziałem w rozprawie sądowej i wszelkich niezbędnych posiedzeniach.
2. Bez uszczerbku dla prawa do obrony i zgodnie z przepisami o swobodzie sędziowskiej, można wykorzystywać technologie komunikacyjne, takie jak wideokonferencje, telefon lub internet, chyba że obecność tłumacza jest konieczna w celu umożliwienia skorzystania przez ofiarę z przysługujących jej praw lub zrozumienia postępowania.
3. Państwa członkowskie zapewniają ofiarom, które nie rozumieją języka danego postępowania karnego lub nie mówią tym językiem – zgodnie z ich rolą w danym systemie wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych – na wniosek, bezpłatne tłumaczenie pisemne na język, który jest dla niech zrozumiały, informacji niezbędnych do skorzystania przez nie z przysługujących im praw w postępowaniu karnym, w zakresie w jakim informacje te są udostępniane ofierze. Tłumaczenie takich informacji obejmuje co najmniej decyzję kończącą postępowanie karne związane z przestępstwem popełnionym na szkodę ofiary oraz, na wniosek ofiary, uzasadnienie decyzji albo krótkie streszczenie tego uzasadnienia, z wyjątkiem decyzji wydanych przez ławę przysięgłych lub decyzji, których uzasadnienie jest poufne, w których to przypadkach zgodnie z prawem krajowym uzasadnienie nie jest przedstawiane.

4. Państwa członkowskie zapewniają, by ofiary, które są uprawnione do uzyskania informacji o dacie i miejscu rozprawy zgodnie z art. 6 ust. 1 lit. b i które nie rozumieją języka właściwych organów, otrzymały na wniosek tłumaczenie tych informacji, do których uzyskania są uprawnione.

5. Ofiara może złożyć uzasadniony wniosek o uznanie dokumentu za istotny. Nie istnieje wymóg tłumaczenia fragmentów istotnych dokumentów, które nie mają znaczenia dla umożliwienia ofiarom czynnego udziału w postępowaniu karnym.

6. Niezależnie od ust. 1 i 3, zamiast tłumaczenia pisemnego można zapewnić tłumaczenie ustne lub ustne streszczenie istotnych dokumentów, pod warunkiem że takie tłumaczenie ustne lub ustne streszczenie nie wpłyną negatywnie na rzetelność postępowania.

7. Państwa członkowskie zapewniają, by właściwe organy dokonały oceny, czy ofiary potrzebują tłumaczenia ustnego lub pisemnego, przewidzianych w ust. 1 i 3. Ofiary mogą zaskarżyć decyzję o odmowie zapewnienia tłumaczenia ustnego lub pisemnego. Zasady proceduralne dotyczące takiego zaskarżenia określa prawo krajowe.

8. Tłumaczenie ustne i pisemne oraz rozpoznanie skargi na decyzję o odmowie zapewnienia tłumaczenia ustnego lub pisemnego, przewidzianych na podstawie niniejszego artykułu, nie mogą wydłużać w sposób nieuzasadniony postępowania karnego.

Artykuł 8

Prawo do korzystania z usług służb udzielających wsparcia ofiarom

1. Państwa członkowskie zapewniają ofiarom, stosownie do ich potrzeb, bezpłatny dostęp do poufnych służb udzielających wsparcia ofiarom przed rozpoczęciem postępowania karnego, w jego trakcie i przez odpowiedni czas po jego zakończeniu. Członkowie rodziny mają dostęp do służb udzielających wsparcia ofiarom stosownie do swych potrzeb oraz do stopnia szkody doznanej wskutek przestępstwa popełnionego na szkodę ofiary.

2. Państwa członkowskie ułatwiają kierowanie ofiar do służb udzielających wsparcia ofiarom przez właściwy organ, który przyjął zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa, lub przez inne odpowiednie podmioty.

3. Państwa członkowskie podejmują środki, by utworzyć bezpłatne i poufne specjalistyczne służby wsparcia jako uzupeł-

nienie lub integralną część ogólnych służb udzielających wsparcia ofiarom lub by umożliwić organizacjom udzielającym wsparcia ofiarom wystąpienie do istniejących wyspecjalizowanych podmiotów udzielających takiego specjalistycznego wsparcia. Ofiary, stosownie do ich szczególnych potrzeb, mają dostęp do takich służb, a członkowie rodziny mają dostęp stosownie do ich szczególnych potrzeb i do stopnia szkody doznanej wskutek przestępstwa popełnionego na szkodę ofiary.

4. Służby udzielające wsparcia ofiarom i wszelkie specjalistyczne służby wsparcia można utworzyć jako organizacje publiczne lub pozarządowe i mogą one mieć charakter zawodowy lub społeczny.

5. Państwa członkowskie zapewniają, by dostęp do służb udzielających wsparcia ofiarom nie był uzależniony od złożenia przez ofiarę oficjalnego zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa właściwemu organowi.

Artykuł 9

Wsparcie ze strony służb udzielających wsparcia ofiarom

1. Służby udzielające wsparcia ofiarom, o których mowa w art. 8 ust. 1, zapewniają co najmniej:

- a) informacje, doradztwo i wsparcie dotyczące praw ofiar, w tym w zakresie korzystania z krajowych systemów odszkodowań za szkody poniesione wskutek przestępstwa, oraz dotyczące roli ofiar w postępowaniu karnym, także w zakresie przygotowania do udziału w procesie sądowym;
- b) informacje o wszelkich istniejących specjalistycznych służbach wsparcia lub bezpośrednio kierowanie do tych służb;
- c) wsparcie emocjonalne oraz, gdy jest dostępne, wsparcie psychologiczne;
- d) doradztwo dotyczące kwestii finansowych i praktycznych będących skutkiem przestępstwa;
- e) doradztwo dotyczące zagrożenia wtórną i ponowną wiktyimizacją, zastraszeniem oraz odwetem i sposobów zapobiegania tym zjawiskom – o ile takie doradztwo nie jest zapewniane przez inne służby publiczne lub prywatne.

2. Państwa członkowskie zachęcają służby udzielające wsparcia ofiarom, by zwracały szczególną uwagę zwłaszcza na szczególne potrzeby ofiar, które doznały znacznej szkody ze względu na powagę przestępstwa.

3. O ile nie jest to zapewniane przez inne służby publiczne lub prywatne, specjalistyczne służby wsparcia, o których mowa w art. 8 ust. 3, przygotowują i zapewniają co najmniej:

- a) schroniska lub inne odpowiednie zakwaterowanie zastępcze dla ofiar potrzebujących bezpiecznego miejsca ze względu na bezpośrednie ryzyko wtórnej i ponownej wiktymizacji, zastraszania oraz odwetu;
- b) ukierunkowane i zintegrowane wsparcie ofiar o szczególnych potrzebach, takich jak ofiary przemocy seksualnej, ofiary przemocy na tle płciowym i ofiary przemocy w bliskich związkach, w tym wsparcie i doradztwo w związku z traumatycznymi przeżyciami.

ROZDZIAŁ 3

UDZIAŁ W POSTĘPOWANIU KARNYM

Artykuł 10

Prawo do bycia wysłuchanym

1. Państwa członkowskie zapewniają ofiarom możliwość bycia wysłuchanymi podczas postępowania karnego i możliwość przedstawiania dowodów. Gdy przesłuchiwane ma być dziecko będące ofiarą, uwzględnia się odpowiednio jego wiek i dojrzałość.

2. Zasady proceduralne zapewniania ofiarom możliwości bycia wysłuchanym podczas postępowania karnego i możliwości zgłaszania dowodów określa prawo krajowe.

Artykuł 11

Prawa w przypadku decyzji o odmowie ścigania

1. Państwa członkowskie zapewniają ofiarom, zgodnie z ich rolą w danym systemie wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych, prawo odwołania od decyzji o odmowie ścigania. Zasady proceduralne dotyczące takiego odwołania określa prawo krajowe.

2. Gdy zgodnie z prawem krajowym rola ofiary w danym systemie wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych zostanie ustalona dopiero po tym, jak zostanie podjęta decyzja o ściganiu sprawcy, państwa członkowskie zapewniają, by przynajmniej ofiary poważnych przestępstw miały prawo do złożenia odwołania od decyzji o odmowie ścigania. Zasady proceduralne takiego odwołania określa prawo krajowe.

3. Państwa członkowskie zapewniają, by ofiary były bez zbędnej zwłoki powiadamiane o przysługującym im prawie do otrzymania informacji wystarczających do podjęcia decyzji o tym, czy złożyć odwołanie od decyzji o odmowie ścigania, oraz by na wniosek takie informacje otrzymały.

4. W przypadku gdy pierwotna decyzja o odmowie ścigania jest podjęta przez organ ścigania najwyższej instancji, którego decyzja zgodnie z prawem krajowym nie podlega zaskarżeniu, ten sam organ może rozpatrzyć odwołanie.

5. Ust. 1, 3 i 4 nie mają zastosowania do decyzji prokuratora o odmowie ścigania, jeżeli taka decyzja skutkuje rozstrzygnięciem pozasądowym, w zakresie w jakim prawo krajowe przewiduje taką możliwość.

Artykuł 12

Prawo do gwarancji w ramach usług w zakresie sprawiedliwości naprawczej

1. W celu zabezpieczenia ofiary przed wtórną i ponowną wiktymizacją, zastraszaniem oraz odwetem państwa członkowskie podejmują środki, które mają być stosowane podczas świadczenia usług w zakresie sprawiedliwości naprawczej. Takie środki zapewniają ofiarom, które decydują się na korzystanie z usług w zakresie sprawiedliwości naprawczej, dostęp do bezpiecznych i zadowalających usług w zakresie sprawiedliwości naprawczej, z zastrzeżeniem co najmniej następujących warunków:

- a) usługi w zakresie sprawiedliwości naprawczej stosuje się tylko wtedy, gdy leżą w interesie ofiary, biorąc pod uwagę względy bezpieczeństwa, i opierają się one na dobrowolnej i świadomej zgodzie wyrażonej przez ofiarę, którą to zgodę można w każdej chwili wycofać;
- b) przed wyrażeniem zgody na uczestnictwo w procesie sprawiedliwości naprawczej ofiara otrzymuje pełne i obiektywne informacje na temat tego procesu i jego potencjalnych rezultatów, jak również informacje o trybie nadzoru nad realizacją jakiegokolwiek ugody;
- c) sprawca musiał wcześniej potwierdzić podstawowe fakty związane ze sprawą;
- d) każda ugoda jest wynikiem dobrowolnego porozumienia i może być uwzględniona we wszelkich dalszych postępowaniach karnych;
- e) rozmowy prowadzone w ramach czynności sprawiedliwości naprawczej, które nie są prowadzone publicznie, mają charakter poufny i nie są następnie ujawniane, chyba że strony wyrażą na to zgodę lub wymaga tego prawo krajowe ze względu na nadrzędny interes publiczny.

2. Państwa członkowskie ułatwiają kierowanie spraw, w odpowiednich przypadkach, do służb świadczących usługi w zakresie sprawiedliwości naprawczej, również poprzez ustanowienie procedur lub wytycznych dotyczących warunków takiego kierowania.

Artykuł 13

Prawo do pomocy prawnej

Państwa członkowskie zapewniają ofiarom dostęp do pomocy prawnej, jeżeli ofiary mają status strony w postępowaniu karnym. Warunki lub zasady proceduralne dostępu ofiar do pomocy prawnej określa prawo krajowe.

*Artykuł 14***Prawo do zwrotu kosztów**

Państwa członkowskie przyznają ofiarom uczestniczącym w postępowaniu karnym możliwość uzyskania zwrotu kosztów poniesionych w związku z czynnym udziałem w postępowaniu karnym, zgodnie z ich rolą w danym systemie wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych. Warunki lub zasady proceduralne uzyskania przez ofiary zwrotu kosztów określa prawo krajowe.

*Artykuł 15***Prawo do zwrotu mienia**

Państwa członkowskie zapewniają na podstawie decyzji właściwego organu niezwłoczny zwrot ofiarom możliwego do odzyskania mienia zajętego w toku postępowania karnego, chyba że jest ono niezbędne do celów postępowania karnego. Warunki lub zasady proceduralne zwrotu takiego mienia ofiarom określa prawo krajowe.

*Artykuł 16***Prawo do decyzji w sprawie odszkodowania od sprawcy w toku postępowania karnego**

1. Państwa członkowskie zapewniają ofiarom w toku postępowania karnego prawo do uzyskania w rozsądnym terminie decyzji w sprawie odszkodowania od sprawcy, z wyjątkiem sytuacji, w których prawo krajowe przewiduje, że taka decyzja podejmowana jest w drodze innego postępowania prawnego.

2. Państwa członkowskie promują środki mające zachęcić sprawców do przekazywania ofiarom odpowiedniego odszkodowania.

*Artykuł 17***Prawa ofiar mających miejsce zamieszkania w innym państwie członkowskim**

1. Państwa członkowskie zapewniają swoim właściwym organom możliwość podjęcia odpowiednich środków w celu zminimalizowania trudności napotykaných w sytuacjach, gdy ofiara ma miejsce zamieszkania w państwie członkowskim innym niż to, w którym popełniono przestępstwo, w szczególności w odniesieniu do organizacji postępowania. W tym celu organy państwa członkowskiego, w którym popełniono przestępstwo, są w szczególności przygotowane na:

- a) odebranie zeznania od ofiary bezpośrednio w następstwie złożenia właściwemu organowi zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa;
- b) skorzystanie w możliwym zakresie z przepisów dotyczących wideokonferencji oraz konferencji telefonicznych, określonych w Konwencji o wzajemnej pomocy w sprawach karnych pomiędzy państwami członkowskimi Unii Europejskiej z dnia 29 maja 2000 r.⁽¹⁾, w celu wysłuchania ofiar zamieszkałych za granicą.

2. Państwa członkowskie zapewniają, by ofiary przestępstwa w państwach członkowskich innych niż to, w którym mają miejsce zamieszkania, miały możliwość złożenia zawiadomienia właściwym organom państwa członkowskiego zamieszkania, jeżeli nie mogą tego uczynić w państwie członkowskim, w którym popełniono przestępstwo, lub – w przypadku poważnego przestępstwa określonego w prawie krajowym tego państwa członkowskiego – jeżeli nie chcą tego zrobić.

3. Państwa członkowskie zapewniają bezzwłoczne przekazanie zawiadomienia przez właściwy organ, w którym ofiara je złożyła, do właściwego organu państwa członkowskiego, w którym przestępstwo zostało popełnione, jeżeli postępowanie nie zostało wszczęte przez państwo członkowskie, w którym złożono zawiadomienie.

ROZDZIAŁ 4

OCHRONA OFIAR ORAZ UZNANIE OFIAR O SZCZEGÓLNYCH POTRZEBACH W ZAKRESIE OCHRONY*Artykuł 18***Prawo do ochrony**

Bez uszczerbku dla prawa do obrony państwa członkowskie zapewniają dostępność środków służących ochronie ofiar i członków ich rodzin przed wtórną i ponowną wiktymizacją, zastraszaniem oraz odwetem – w tym także środków przeciwko ryzyku szkód, emocjonalnych lub psychologicznych – oraz służących ochronie godności ofiar podczas przesłuchania lub składania zeznań. W razie konieczności środki takie obejmują także procedury fizycznej ochrony ofiar i członków ich rodzin przewidziane w prawie krajowym.

*Artykuł 19***Prawo ofiary do unikania kontaktu ze sprawcą**

1. Państwa członkowskie ustanawiają warunki niezbędne do zapewnienia możliwości uniknięcia kontaktu między ofiarami i, w razie konieczności, członkami ich rodzin a sprawcą w pomieszczeniach, gdzie prowadzone jest postępowanie karne, chyba że ze względu na dobro postępowania taki kontakt jest wymagany.

2. Państwa członkowskie zapewniają, by nowe pomieszczenia sądowe miały osobne poczekalnie dla ofiar.

*Artykuł 20***Prawo do ochrony ofiar w trakcie postępowania przygotowawczego**

Bez uszczerbku dla praw do obrony i zgodnie z przepisami o swobodzie sędziowskiej, państwa członkowskie zapewniają, by podczas postępowania przygotowawczego:

- a) przesłuchania ofiar zostały przeprowadzone bez nieuzasadnionej zwłoki po złożeniu właściwemu organowi zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa;
- b) liczba przesłuchań była jak najbardziej ograniczona i by były one przeprowadzane tylko w tych przypadkach, gdy jest to absolutnie niezbędne do celów postępowania przygotowawczego;

⁽¹⁾ Dz.U. C 197 z 12.7.2000, s. 3.

- c) ofiarom towarzyszyć mógł przedstawiciel prawny lub wybrana przez nie osoba, o ile nie podjęto uzasadnionej decyzji wykluczającej taką możliwość;
- d) badania lekarskie ograniczały się do minimum i były przeprowadzane jedynie w przypadkach, gdy jest to absolutnie niezbędne dla celów postępowania karnego.

Artykuł 21

Prawo do ochrony prywatności

1. Państwa członkowskie zapewniają, by właściwe organy mogły przyjmować podczas postępowania karnego odpowiednie środki w celu ochrony prywatności, w tym ochrony cech osobowych ofiary uwzględnianych w indywidualnej ocenie przewidzianej w art. 22 oraz wizerunku ofiar i członków ich rodzin. Ponadto państwa członkowskie zapewniają, by właściwe organy mogły podejmować wszelkie zgodne z prawem środki w celu zapobieżenia publicznemu rozpowszechnianiu wszelkich informacji, które mogłyby prowadzić do zidentyfikowania dziecka będącego ofiarą.

2. W celu ochrony prywatności, integralności osobistej i danych osobowych ofiar państwa członkowskie, z poszanowaniem wolności wypowiedzi i informacji oraz wolności i pluralizmu mediów, zachęcają media do przyjmowania środków samoregulacyjnych.

Artykuł 22

Indywidualna ocena służąca ustaleniu szczególnych potrzeb ofiar w zakresie ochrony

1. Państwa członkowskie zapewniają, by ofiary poddano na czas indywidualnej oceny, zgodnie z procedurami krajowymi, w celu ustalenia szczególnych potrzeb w zakresie ochrony i określenia, czy i w jakim zakresie skorzystałyby w trakcie postępowania karnego ze specjalnych środków przewidzianych w art. 23 i 24, ze względu na ich szczególne narażenie na wtórną i ponowną wiktymizację, zastraszanie oraz odwet.

2. Indywidualna ocena uwzględnia w szczególności:

a) cechy osobowe ofiary;

b) rodzaj lub charakter przestępstwa; oraz

c) okoliczności przestępstwa.

3. W ramach indywidualnej oceny szczególną uwagę zwraca się na ofiary, które doznały znacznej szkody ze względu na powagę przestępstwa, ofiary przestępstw popełnionych z powodu uprzedzeń lub dyskryminacji – co mogło być w szczególności powiązane z ich cechami osobowymi – oraz ofiary, których szczególne narażenie jest skutkiem związku ze sprawcą lub zależności od niego. W tym zakresie należy

uwzględnić ofiary terroryzmu, przestępczości zorganizowanej, handlu ludźmi, przemocy na tle płciowym, przemocy w bliskich związkach, przemocy seksualnej lub wykorzystywania seksualnego lub przestępstw z nienawiści oraz ofiary będące osobami niepełnosprawnymi.

4. Do celów niniejszej dyrektywy zakłada się, że dzieci będące ofiarami mają szczególne potrzeby w zakresie ochrony, gdyż narażone są na wtórną i ponowną wiktymizację, zastraszanie oraz odwet. W celu określenia, czy i w jakim stopniu korzystałyby one ze środków specjalnych przewidzianych w art. 23 i 24, dzieci będące ofiarami poddawane są indywidualnej ocenie przewidzianej w ust. 1 niniejszego artykułu.

5. Zakres indywidualnej oceny może być dostosowany odpowiednio do wagi przestępstwa oraz stopnia widocznej szkody, którą poniosła ofiara.

6. Przy dokonywaniu indywidualnej oceny ściśle angażuje się ofiary i uwzględnia się ich wolę, w tym życzenie niekorzystania przez nie ze środków specjalnych przewidzianych w art. 23 i 24.

7. Jeżeli elementy stanowiące podstawę indywidualnej oceny uległy znacznej zmianie, państwa członkowskie zapewniają, by była ona aktualizowana w toku całego postępowania karnego.

Artykuł 23

Prawo do ochrony ofiar o szczególnych potrzebach w zakresie ochrony podczas postępowania karnego

1. Bez uszczerbku dla praw do obrony i zgodnie z przepisami o swobodzie sędziowskiej, państwa członkowskie zapewniają, by ofiary o szczególnych potrzebach w zakresie ochrony korzystające ze szczególnych środków ustalonych w rezultacie indywidualnej oceny przewidzianej w art. 22 ust. 1 mogły korzystać ze środków przewidzianych w ust. 2 i 3 niniejszego artykułu. Nie zapewnia się środka specjalnego wynikającego z indywidualnej oceny, jeżeli uniemożliwiają to ograniczenia operacyjne lub praktyczne lub gdy istnieje pilna potrzeba przesłuchania ofiary, a jej nieprzesłuchanie mogłoby wyrządzić szkodę ofierze lub innej osobie lub mogłoby stanowić uszczerbek dla przebiegu postępowania.

2. Ofiarom o szczególnych potrzebach w zakresie ochrony określonym zgodnie z art. 22 ust. 1 udostępnia się podczas postępowania przygotowawczego następujące środki:

a) przesłuchania ofiar odbywają się w zaprojektowanych lub przystosowanych do tego celu pomieszczeniach;

b) przesłuchania ofiar są prowadzone przez lub z udziałem specjalistów, odpowiednio przeszkolonych do tego celu;

- c) wszelkie przesłuchania ofiar są prowadzone przez te same osoby, chyba że jest to sprzeczne z właściwym funkcjonowaniem wymiaru sprawiedliwości;
- d) wszelkie przesłuchania ofiar przemocy seksualnej, przemocy na tle płciowym lub przemocy w bliskich związkach – jeżeli nie są prowadzone przez prokuratora ani sędziego – prowadzą osoby tej samej płci co ofiara, o ile takie jest życzenie ofiary i o ile nie stanowi to uszczerbku dla przebiegu postępowania karnego.
3. Ofiarom o szczególnych potrzebach w zakresie ochrony określonym zgodnie z art. 22 ust. 1 udostępnia się podczas postępowania sądowego:

- a) środki zapewniające unikanie kontaktu wzrokowego między ofiarami a sprawcami, również w trakcie składania zeznań, dzięki zastosowaniu odpowiednich środków, w tym technologii komunikacyjnych;
- b) środki służące temu, by ofiara mogła zostać przesłuchana pod jej nieobecność na sali sądowej, w szczególności dzięki wykorzystaniu odpowiednich technologii komunikacyjnych;
- c) środki pozwalające uniknąć zbędnych pytań dotyczących życia prywatnego ofiary, niezwiązanych z przestępstwem; oraz
- d) środki umożliwiające przeprowadzenie przesłuchania bez obecności publiczności.

Artykuł 24

Prawo do ochrony dzieci będących ofiarami podczas postępowania karnego

1. Jeżeli ofiarą jest dziecko, państwa członkowskie – w uzupełnieniu środków przewidzianych w art. 23 – zapewniają, by:
- a) w toku postępowania przygotowawczego wszystkie przesłuchania dziecka będącego ofiarą mogły być utrwalane audiowizualnie, a te utrwalone audiowizualnie przesłuchania mogły zostać wykorzystane jako dowód w postępowaniu karnym;
- b) w toku postępowania przygotowawczego i postępowania sądowego, zgodnie z rolą ofiar w danym systemie wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych, właściwe organy wyznaczają specjalnego przedstawiciela dla dziecka będącego ofiarą, jeżeli – zgodnie z prawem krajowym – osoby, które sprawują władzę rodzicielską, nie mogą reprezentować dziecka będącego ofiarą ze względu na konflikt interesów między nimi a ofiarą lub jeżeli dziecko będące ofiarą nie ma opieki albo jest odłączone od rodziny;
- c) w przypadku gdy dziecko będące ofiarą ma prawo do doradztwa prawnego, ma ono prawo do własnego

doradztwa prawnego i zastępstwa procesowego, we własnym imieniu, w postępowaniach, w których istnieje lub może zaistnieć konflikt interesów między dzieckiem będącym ofiarą a osobami sprawującymi władzę rodzicielską.

Przepisy dotyczące procedury utrwalania audiowizualnego, o którym mowa w akapicie pierwszym lit. a), oraz korzystanie z niego określa prawo krajowe.

2. W przypadku gdy niemożliwe jest ustalenie wieku ofiary, a istnieją powody, by sądzić, że ofiarą jest dziecko, ofiarę tę do celów niniejszej dyrektywy uznaje się za dziecko.

ROZDZIAŁ 5

PRZEPISY RÓŻNE

Artykuł 25

Szkolenie specjalistów

1. Państwa członkowskie zapewniają, by urzędnicy, którzy mogą mieć kontakt z ofiarami, tacy jak funkcjonariusze policji i pracownicy sądu, przeszli zarówno ogólne, jak i specjalistyczne szkolenie na poziomie odpowiadającym ich kontaktom z ofiarami, mające uświadomić im potrzeby ofiar oraz nauczyć ich traktowania ofiar z szacunkiem oraz w sposób bezstronny, i profesjonalny.
2. Bez uszczerbku dla niezawisłości sądów oraz różnic w organizacji wymiaru sprawiedliwości w całej Unii, państwa członkowskie wymagają, by osoby odpowiedzialne za szkolenie sędziów i prokuratorów uczestniczących w postępowaniu karnym udostępniały zarówno ogólne, jak i specjalistyczne szkolenia pozwalające sędziom i prokuratorom lepiej zrozumieć potrzeby ofiar.
3. Z należywym uwzględnieniem niezależności zawodów prawniczych, państwa członkowskie zalecają, by osoby odpowiedzialne za szkolenie prawników udostępniały zarówno ogólne, jak i specjalistyczne szkolenia pozwalające prawnikom lepiej zrozumieć potrzeby ofiar.
4. Poprzez swoje służby publiczne lub finansowanie organizacji wsparcia dla ofiar państwa członkowskie popierają inicjatywy, które umożliwiają osobom zapewniającym ofiarom wsparcie oraz usługi sprawiedliwości naprawczej odpowiednie szkolenie na poziomie odpowiadającym ich kontaktom z ofiarami oraz przestrzeganie norm zawodowych w celu zagwarantowania świadczenia tych usług z szacunkiem oraz w sposób bezstronny i profesjonalny.
5. Stosownie do odpowiednich obowiązków oraz rodzaju i poziomu kontaktów danego specjalisty z ofiarami, szkolenie służy temu, by specjalista był w stanie rozpoznać ofiary oraz traktować je z szacunkiem i w sposób profesjonalny i niedyskryminacyjny.

Artykuł 26

Współpraca i koordynacja usług

1. Państwa członkowskie podejmują odpowiednie działania, aby ułatwić współpracę między państwami członkowskimi na rzecz poprawy możliwości korzystania przez ofiary ze swoich praw określonych w niniejszej dyrektywie oraz w prawie krajowym. Taka współpraca ma na celu co najmniej:

- a) wymianę najlepszych praktyk;
- b) konsultację w poszczególnych sprawach; oraz
- c) pomoc dla europejskich sieci pracujących nad kwestiami bezpośrednio dotyczącymi praw ofiar.

2. Państwa członkowskie podejmują odpowiednie działania, prowadzone między innymi przez internet, służące zwiększeniu świadomości na temat praw określonych w niniejszej dyrektywie, zmniejszeniu zagrożenia wiktyimizacją oraz zminimalizowaniu negatywnego wpływu przestępstwa oraz ryzyka wtórnej i ponownej wiktyimizacji, zastraszania oraz odwetu, w szczególności przez ukierunkowanie tych działań na grupy ryzyka, takie jak dzieci, ofiary przemocy na tle płciowym oraz przemocy w bliskich związkach. Takie działania mogą obejmować kampanie informacyjne i uświadamiające oraz programy badawcze i edukacyjne, prowadzone w stosownych przypadkach we współpracy z odpowiednimi organizacjami społeczeństwa obywatelskiego i innymi podmiotami.

ROZDZIAŁ 6

PRZEPISY KOŃCOWE

Artykuł 27

Transpozycja

1. Państwa członkowskie wprowadzają w życie przepisy ustawowe, wykonawcze i administracyjne niezbędne do wykonania niniejszej dyrektywy w terminie do dnia 16 listopada 2015 r.

2. Przepisy przyjęte przez państwa członkowskie zawierają odniesienie do niniejszej dyrektywy lub odniesienie takie towarzyszy ich urzędowej publikacji. Metody dokonywania takiego odniesienia są określane przez państwa członkowskie.

Artykuł 28

Dostarczanie danych i statystyk

Państwa członkowskie w terminie do dnia 16 listopada 2017 r., a następnie co trzy lata przekazują Komisji dostępne dane poka-

zujące, w jaki sposób ofiary korzystały ze swoich praw przewidzianych w niniejszej dyrektywie.

Artykuł 29

Sprawozdanie

Przed dniem 16 listopada 2017 r. Komisja przedłoży Parlamentowi Europejskiemu i Radzie sprawozdanie oceniające, w jakim stopniu państwa członkowskie podjęły środki niezbędne do wykonania niniejszej dyrektywy, w tym opis działań podjętych na mocy art. 8, 9 i 23; sprawozdaniu w razie potrzeby towarzyszą wnioski ustawodawcze.

Artykuł 30

Zastąpienie decyzji ramowej 2001/220/WSiSW

Niniejszym zastępuje się decyzję ramową 2001/220/WSiSW w odniesieniu do państw członkowskich uczestniczących w przyjęciu niniejszej dyrektywy, bez uszczerbku dla zobowiązań państw członkowskich dotyczących terminu transpozycji do prawa krajowego.

W odniesieniu do państw członkowskich uczestniczących w przyjęciu niniejszej dyrektywy odesłania do tej decyzji ramowej traktuje się jako odesłania do niniejszej dyrektywy.

Artykuł 31

Wejście w życie

Niniejsza dyrektywa wchodzi w życie następnego dnia po jej opublikowaniu w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej*.

Artykuł 32

Adresaci

Niniejsza dyrektywa skierowana jest do państw członkowskich zgodnie z Traktatami.

Sporządzono w Strasburgu dnia 25 października 2012 r.

W imieniu Parlamentu
Europejskiego

M. SCHULZ
Przewodniczący

W imieniu Rady

A. D. MAVROYIANNIS
Przewodniczący